

MIRCEA CĂRTĂRESCU: THE COMPLEXES OF THE POSTMODERNIST WRITER – BETWEEN FANTASY AND REALITY

Munteanu Silvia-Maria
PhD, Colegiul Tehnic „D. Ghika” Comănești

Abstract: The present article analyses the author's Diary with the goal of clarifying how sincere the diarist is and how much he is willing to let see from inner turmoils. So, we tried to underline in this paper the complexes that he has created not unconsciously, but on the contrary, with the help of his solid theoretical knowledge: the complex of a schizoid character and the complex of the creative impotence. The reader, equally intrigued and fascinated by the diarist's confession, is not conquered and overwhelmed by monotony when he reads such a diary. And the voluntary highlighting of every authorial complex (which is based on a physical handicap, a temporary incapacity, a desire) seems to act as a magnet, attracting and sensitizing the ideal/ potential confessor.

Keywords: complexes, diary, mask, mirror, writing.

Citind *Jurnalul* autorului, putem distinge experiența carcerală a Supraeului cărtărescian, care resimte o dublă captivitate: cea exterioară, cauzată de societate, colectivitate, breasla scriitoricească și, mai ales, închisoarea matrimonială. Toate aceste constrângeri, cărora nu se poate sustrage, alterează comportamentul individului, care va suferi de mania persecuției și de orgoliul geniului neînțeles și neacceptat de societatea filistină în care i-a fost dat să viețuiască. Pe de altă parte, captivitatea interioară se manifestă sub forma fantasmelor erotice și actelor ratate, refulate în inconștient, dar pătrunzând în conștiință prin intermediul viselor obsedante, uneori transformate în coșmaruri, care determină Supraeul autorului să se simtă inconfortabil la confluența unor stări depresive și contradictorii, având comportamentul unui maniac „halucinând pe trezie și lucid în obsesii”¹.

Sentimentul de hiperluciditate îl determină adesea să se declare învins: „*Sunt în punctul mort*”² și captiv în imposibilitatea de a găsi un echilibru între trăirile interioare și cele exterioare și de a exprima inefabilul interiorității: „*Trăiesc interior mai mult și mai intens decât pot spune. Dar e un zid de sticlă și vată între mine și trăirile mele*”³. Cele două caracteristici ale zidului – sticlă și vată – sugerează starea de spirit și senzațiile percepute de Supraeu: pe de o parte, transparența care-i permite autoanaliza, iar pe de altă parte, claustrarea și sufocarea provenită din neputința de a acționa: „*N-am mai putut citi și scrie nimic. E o zonă blestemată a vieții mele, și blestemul se numește apatie, indiferență. Nici frică, nici dragoste, nici plăcere, nici suferință, nici singurătate...*”⁴ Pe fondul crizei ieșirii din literatură, scriitorul dezvoltă, în deplină cunoștință de cauză, mai multe complexe, utilizate ca formule magice de apărare și camuflare a

¹ Nicolae Manolescu, *Istoria critică a literaturii române*, Pitești, Editura Paralela 45, 2008, p. 1349.

² Mircea Cărtărescu, *Jurnal*, II, (1997 – 2003), București, Humanitas, 2001, p.12.

³ *Ibidem*, p. 14.

⁴ *Ibidem*, p. 34.

adevăratei persoane și/sau personalității creatoare: complexul unui caracter schizoid sau complexul impotenței creatoare.

Complexul unui caracter schizoid

În primele pagini ale jurnalului *Zen*, diaristul notează diferența dintre cele două tipuri de schizofrenie⁵, așa cum este explicată în cărțile de specialitate. Amplificat psihanalitic, acest complex de natură schizoidă, aplicat propriului Eu, este în măsură să explice ansamblul reacțiilor divergente și modul de a (re)acționa, vădit contradictoriu, care-l vexează adesea pe cititor. Construind cu abilitate o poveste, plasată temporal cam pe la vârsta de 16 ani, autorul pare a se regăsi (încadra) în tiparul comportamentului schizoid „persoanele în care există o ruptură între funcțiile afectivă și intelectuală”⁶. Proiectând în paginile scrise aspectele negative ale Eului, autorul vrea să ne lase impresia că a găsit o cale de a se apăra împotriva depresiei și a anxietății chinuitoare.

Punând sub lupă, cu finețe și metodă, fiecare gest, gând, faptă, scriitorul denunță o stare conflictuală perpetuă, la nivelul afectelor și intelectului, cauzatoare de nemulțumire. Supraeul, un cenzor vizibil în paginile *Jurnalului*, își îndeplinește cu conștiinciozitate funcția de autoobservare, descoperind valorile morale perimate și incapacitatea de a se adapta acestei realități: „*Trăiesc deprimat între oameni deprimați și ei. Sunt vremuri și e o vârstă depresivă, în care abia mai ai forța să respiri*”⁷. La nivelul moralei conștiente, conflictul se desfășoară între sentimentul de tristețe și bucuria de a trăi, între timpul individual și Marele timp, între iubire și neputința de a mai iubi, între dorința de a-și îndeplini menirea de scriitor și imposibilitatea de a scrie. Această tensiune continuă accentuează sentimentul de tristețe, resimțit în plan interior și exterior: „*Fiecare clipă te zdreleşte ca o boabă tare de piatră pe care calci. Nu știu când și dacă tristețea asta o să se mai ridice, fiindcă înaintez în vârstă, și tot ce e bun s-a dus și nu mai pot iubi sau scrie. Sau trăi, cum trăiam odată. Sunt complet singur, și cu toate astea sunt mai singur pe zi ce trec, pe minut ce trece*”⁸. Detașându-se de realitate „cu repliere asupra propriei persoane și predominanța unei vieți interioare”⁹, Eul încearcă să explice deteriorarea, care se face simțită prin lipsa de energie și lipsa unei atitudini pozitive față de scris și trăire. Existența pare a-și pierde coeziunea, iar gândirea și imaginația au devenit terne și false.

Este descrisă o stare mortificată, de apatie și dezorientare, legată de toate aspectele vieții lăuntrice și sociale: „*Sunt, în general, într-un moment de mare confuzie, de mare neputință de a mă înțelege și a verbaliza. E un fel de nepăsare cu totul nouă față de mine, de soarta mea, chiar nu-mi pasă dacă voi muri chiar azi, de parcă aș fi devenit altul, un străin. Nu-mi pasă, de fapt, de nimic, nu vreau nimic, trăiesc clipa fără bucurie, memorie sau proiecte, ca și când totul s-ar fi terminat, de fapt de mult. Nu mă recunosc nici ca imagine, în oglinzi. Parcă sunt altul, când mă pieptăn, de pildă, parcă pieptăn pe altcineva. Dispersia ființei mele e acum totală, și nu știu dacă există destulă «masă critică» pentru o readunare a acestei pulberi. Da, sunt praf și pulbere acum*”¹⁰. Sciziunea interioară dezvăluie dedublarea Eului și contribuie la permanentizarea

⁵ Vezi Mircea Cărtărescu, *Zen, Jurnal* (2004 – 2010), București, Humanitas, 2011, p. 12.

⁶ Charles Rycroft, *Dicționar critic de psihanaliză* (traducere din engleză de Sofia Manuela Nicolae), București, Editura Trei, 2013, p. 252.

⁷ Mircea Cărtărescu, *Jurnal*, II, *op. cit.*, p. 72.

⁸ *Ibidem*.

⁹ Jean Laplanche, J.-B. Pontalis, *Vocabularul psihanalizei*, (traducere de Radu Clit. Alfred Dumitrescu, Vera Șandor, Vasile Dem. Zamfirescu), București, Humanitas, 1994, p. 383.

¹⁰ Mircea Cărtărescu, *Jurnal*, II, *op. cit.*, p. 164.

confuziei între măștile pe care le schimbă cu abilitate. Nihilismul afișat aparține unui rol (cel de spectator), pe care îl interpretează lucid, punând în scenă un eu ficțional complet detașat de sine, fără bucuria de a trăi sau a crea, o ființă inertă. Străinul, care se privește în oglindă și nu se recunoaște, refuză să se identifice cu necunoscutul. Scrisul în jurnal înseamnă o modalitate de analiză a reacțiilor schizoide, cu ajutorul cărora scriitorul a încercat să construiască o dramă identitară.

Neîncrederea în sine determină și neîncrederea în scrisul său, privit ca simplă pretenție de erudiție: „*A scrie, azi, e pedant. Cel mai bine le merge celor care nu mai scriu nimic, care răstoarnă zilnic, pe-o parte și pe alta, fânul relațional al unei lumi ce pute a baltă și a stătut*”¹¹. Din nou, se dezice de scrisul său, pentru că lumea în care trăiește nu-l valorizează (așa cum ar dori scriitorul). Activitățile profane i se par derizorii, le disprețuiește, dar se complăce în ele pentru că a pierdut contactul cu sacralitatea. Atitudinea diaristului are rolul de a epata, convingându-l pe lectorul inocent că el a rămas cel din urmă apostol al literaturii într-o realitate stagnantă.

Cu un instinct denigrator (fals), se blamează pentru infirmitatea actuală de a pătrunde în intimitatea proprie sau a descifra fenomenele exterioare: „*Nu pot să-nțeleg, nu pot să mă-nțeleg. Nu se poate să fiu eu cel care sunt acum. Dementul acesta. Mă desolidarizez de mine, mă reneg. Dac-aș avea curaj, m-aș anihila. Mi-e foarte greu, și cel mai greu e că n-am cu cine comunica. Până și eu mi-am trântit ușa-n nas. Cum pot ieși de aici, de unde, de fapt, nu există scăpare, fiindcă nu vreau să scap? Cum mă pot reîntoarce în mintea mea, când abia îmi pot păstra firea? M-am întins prea mult și acum mă năruie pe mine însumi ca un val mare și greu*”¹². Este invocată chiar lipsa de curaj pentru a comite un gest radical. Eul profund se anihilează prin scris, discreditându-se cu fiecare frază așternută pe hârtie. Din nevoia de comunicare se agață de confesiunea diaristică, găsind în cititorul ideal singurul prieten căruia îi poate (des)tăinui zbuciumul lăuntric. Lectorul ar trebui să-i dea un răspuns la întrebările chinuitoare, înțelegându-l, devenindu-i aliat și citindu-i cu recunoștință cărțile.

Lipsa încrederii în sine duce la o dereglare a percepției normale cu privire la statusul și identitatea proprie în raport cu activitățile efectuate: „*Mă simt ultimul om, poate ultimul posibil. Sunt atât de gol și de fără nădejde, încât nici măcar nu știu cui mă rog, sau de ce. Am eșuat, n-am înțeles și n-am învățat nimic, iar acum sunt stors și curg printre degete în pumnul propriului meu timp. E de necrezut, nu mă pot obișnui cu prostrația asta a minții mele: sunt aproape un idiot, inclusiv moral*”¹³. Semnalăm o posibilă influență kafkiană în evocarea stării de disperare și lipsei de speranță: „Foarte nefericit de la ultima însemnare. Mă prăbușesc. Să te prăbușești atât de absurd și de inutil”¹⁴. Confesiunile (pretins sincere) contravin nu numai realității exterioare (scriitorul erudit, cu o reputație în permanentă expansiune), ci și realității interioare, care emană tocmai contrariul, în mod explicit sau implicit. Iată câteva exemple, în care lamentațiile sunt întrerupte de frânturi de sinceritate: „*Ce speranțe am: să iau premiul Uniunii; să îmi apară traducerea franceză*”¹⁵; „*mă simt deja cetățean al lumii*”¹⁶; „*și nuvelele mele, chiar și ultima, sunt incomparabil mai bune decât ale lui Pynchon*”¹⁷; „*Îmi scanez cronicile, mai întâi cele*

¹¹*Ibidem*.

¹² Mircea Cărtărescu, *Zen*, op. cit., p. 31.

¹³*Ibidem*, p. 47.

¹⁴ Franz Kafka, *Jurnal*, (traducere din limba germană și note de Radu Gabriel Pâravu), București, Editura RAO, 2007, p. 454.

¹⁵*Idem*, *Jurnal*, I, op. cit., p. 91.

¹⁶*Ibidem*, p. 102.

¹⁷*Ibidem*, p. 159.

străine. M-a mirat să văd cu ocazia asta că, totuși, Orbitor nu a fost nesemnlat în Franța, cum aveam impresia”¹⁸.

Astfel de notații par a se pierde în noianul de văicăreli. Și atunci când lectorul sesizează neconcordanța dintre rostire și aspirație, scriitorul i-o luase deja înainte: „*Ce curios că una și aceeași scriere poate fi considerată de unii mare literatură și de alții gunoi, că unii pot vedea-n ea semnul unui autor adevărat, pasionat de scris, de arta lui, iar alții opera unui monstru egocentric, meschin, narcisic, grandoman*”¹⁹. Fiind cu un pas înaintea tuturor, autorul anticipă reacțiile criticilor și lectorilor, încearcă să le direcționeze interpretarea, să-i prevină în anumite situații pentru a nu cădea în capcana celor neștiutori, ci să intre direct în plasa întinsă de scriitor. Ca și cum le-ar citi gândurile, diaristul nu se inventează numai pe sine, ci și reacțiile sau opiniile publicului.

Eul narator nu calchiază experiența reală, obiectivă, ci construiește o realitate imaginară, în care realitatea și ficțiunea se topesc una în alta până la non-disociere: „*Singur și teribil, teribil de nefericit. După un drum într-o mică țară verde și vălurită, iată-mă din nou în nebunia și pustiul vieții mele. Fiecare minut îmi este furat, de fapt mi-l fur singur, mă strâng singur de gât cu putere și înverșunare*”²⁰. În acest fragment, nefericirea acuzată vine din sentimentul dezrădăcinării, pe care diaristul îl evocă în mai multe rânduri: departe de țară este nefericit, se simte singur, dar nici în țară nu se regăsește. Dimpotrivă. Bucureștiul cotidian n-are nimic de-a face cu orașul din planul ficțiunii; e un spațiu debusolant, capabil să accentueze criza identitară a scriitorului. „*Străinătatea de care se simte atras și respins*”²¹ în aceeași măsură amplifică regretul apartenenței la o cultură minoră.

Experimentând *insight*-uri preluate din tehnica psihanalitică, diaristul pretinde o suferință inconștientă, care sparge ocazional barierele conștientului, paralizându-i ființa cu o stare de nefericire absolută: „*Am fost mai nefericit ca oricând, paralizat de nefericire, zilele trecute. Nu mi mai puteam ridica brațele de nefericire. Aerul din torace mă frigea, și-l expiram ca pe o flacăra, aproape vizibilă. Nu pot să trăiesc fără să scriu. Și totuși va trebui să trăiesc așa, poate asta va fi viața de-aici înainte*”²². Senzație resimțită organic, aproape palpabilă/vizibilă, nefericirea îl copleșește și-l imobilizează, eul profund admițând neputința de a scrie. Condiție esențială a existenței, nescrisul remodelează ființa, forțând-o să se adapteze noilor condiții de viață.

Pe acest fundal, lipsit de orizontul de altă dată (literatura), scriitorul mimează trădarea condiției de creator: „*Pentru că sunt gol, pusti, în bătaia tuturor vânturilor*”²³. Încrederea necondiționată în scris se diminuează, cauzând o repliere a resortului lăuntric creator. În aceste condiții, Supraeul intransigent culpabilizează eul profund pentru lipsa de vigoare în îndeplinirea sarcinilor și adâncirea prăpastiei „dintre reputația în continuă ascendență și eficiența tot mai slabă în scris”²⁴.

Detectăm o fisură a măștii, care scoate la iveală orgoliul eului, reactivat de puterea gândirii sau, mai bine-zis, mintea genială de care nu se dezice: „*Încerc să nu mă mai plâng, deși sunt într-o stare de plâns, să nu mă mai victimizez, cu toate că sunt o nenorocită de victimă. Tot ce*

¹⁸ *Idem, Jurnal, II, op. cit.*, pp. 274 – 275.

¹⁹ *Ibidem*, p. 235.

²⁰ *Ibidem*, p. 51.

²¹ Gelu Ionescu, „Jurnalul lui Cărtărescu”, în revista „Apostrof”, Nr. 2/ 2006, <http://www.romaniaculturala.ro/articol.php?cod=8746>.

²² Mircea Cărtărescu, *Jurnal, II, op. cit.*, p. 61.

²³ *Ibidem*.

²⁴ Alex Goldiș, <http://revistacultura.ro/blog/2011/09/mircea-cartarescu-zen-jurnal-2004-2010-review-de-alex-goldis/>

mi-a mai rămas e mintea asta bună a mea, care nu m-a lăsat niciodată, dar sunt prea aproape totuși de disperare ca să-i mai percep radiația [...] Fapte și plângeri, atâta sunt, asta-i alternativa mea acum. Fapte mărunte ca să uit de sfârșierea și sfârșeala, frustrarea și neputința interioare"²⁵. Tulburător în aparență, valul de lacrimi al celui deposedat de har nu are susținere în realitatea obiectivă și pune în pericol viabilitatea eurilor construite, de aceea autorul mărturisește că a (re)găsit punctul de sprijin; chiar dacă, momentan, traversează momente de criză, rațiunea/memoria imbatabilă îl va ajuta să le depășească.

Ținând cont de mărturisirile analizate, putem conchide că diaristul se conformează unui tipar schizoid cu scopul de a manipula vigilența lectorului, avid să pătrundă în interioritatea autorului, și de a salva jurnalul de la schematismul monoton al unei confesiuni obișnuite. Caracterul schizoid se manifestă și „printr-o lărgire ulterioară a sensului, retras, suspicios, tinzând să aibă o viață **fantasmatică** (s. a.) bogată”²⁶, trăsătură de care putem lega următorul complex. În absența unei activități fantasmatică fastuoase, autorul recurge la simularea impotenței creatoare, care-l oprește să creeze continuu (să redacteze asemenea unei mașini de scris) pagini de literatură adevărată.

Complexul impotenței creatoare

Orice scriitor trece prin perioade mai puțin fertile, asta se știe. Mircea Cărtărescu nu este nici primul, nici ultimul creator care se plânge de neputința de a scrie. Însuși marele Kafka se confesa în intimitate cu privire la sterilitatea ficțională: „Pentru prima dată după o săptămână, eșec aproape total în scris. De ce? Și săptămâna trecută am traversat diverse stări sufletești și m-am ferit ca ele să-mi influențeze scrisul, dar mă tem să scriu despre asta”²⁷. Ceea ce-l unicizează însă pe diaristul postmodernist este modul în care transformă lipsa de inspirație într-un complex, cu rădăcinile înfipte în patologie: „Schizofrenul nu visează decât la realizarea dorințelor sale”²⁸. Cum dorința nu se poate îndeplini zilnic, Eul devine impacientat, anxios, pesimist, simulând crize de paranoia sau accese de furie incontrollabilă, clasificabile în categoria nevrozei de angoasă²⁹: „*Nevroza mea înaintea și nu pot să-i fac față. Ce-o, o fi; mă las dus de ea. Oricum viața mea s-a sfârșit. Afară e nebunie, înăuntru nevroză. Totul e la pământ*”³⁰. Sentimentul de angoasă provine din teama, aproape irațională, că nu mai poate scrie la fel de bine ca în trecut sau nu va fi capabil să finalizeze proiectul *Orbitor*.

Pentru a atenua absența din literatură, scriitorul publică (după o epurare consistentă, bine gândită și echilibrată) însemnările zilnice, cărora le atribuie un profil plutonic: „*Jurnalul rămâne mai departe cel mai adevărat, mai important și – pe mari spații de timp – unicul* (s. a.) *mod de a ști că exist, că viața mea interioară, intrată uneori în strâmtori aproape fără speranță, continuă și caută largul*”³¹. Latura plutonică corespunde laboratorului de creație unde se frământă văpăile obscure, iar creația sa se naște mai din adânc, reflectând focul subteran ce i-a (re)modelat ființa. Scopul *Jurnalului* constă, așadar, în a atrage atenția publicului că M. C. (încă) există, revelându-i prin aceste pagini planurile sale, infiltrate subtil în demonstrația travaliului creator, și pregătind terenul pentru noile apariții.

²⁵ *Ibidem*, p. 400.

²⁶ Charles Rycroft, *op. cit.*, p. 252.

²⁷ Franz Kafka, *Jurnal*, *op. cit.*, p. 257.

²⁸ Jean Laplanche, J.-B. Pontalis, *Vocabularul psihanalizei*, *op. cit.*, p. 384.

²⁹ Charles Rycroft, *op. cit.*, p. 184: („orice psihonevroză în care angoasa este simptomul predominant”).

³⁰ Mircea Cărtărescu, *Jurnal*, I, (1990 – 1997), București, Humanitas, 2001, p. 11.

³¹ *Ibidem*, p. 451.

Angoasa a fost explicată de către Sigmund Freud prin mai multe teorii, dintre care selectăm două: cea care se referă la reiterarea experienței nașterii³² (pentru că zămislirea operei reprezintă tot o acțiune de a aduce pe lume) și existența unei angoase-semnal, care avertizează Eul în privința dezechilibrului cauzat de lipsa scrisului: „*N-am mai scris nicio pagină de peste jumătate de an, și-n timpu-ăsta viața mea a fost informă, asemănătoare tremurărilor dezorganizate ale panicii sau agoniei. M-am simțit mai vid și mai neînsemnat ca oricând, mai sudat în obiecte și zile, fără aer și fără să mă pot mișca*”³³. Vigilența Supraeului impune supravegherea activității zilnice și detectarea înstrăinării de ficțiune, ce pune în pericol disoluția Eului. Teama de viața comună, fără esența vulcanică a scrisului, denumește un real pericol, ce amenință identitatea diaristului. Este evocată o sterilitate artificial prelungită, dacă avem în vedere că scriitorul își concentrează atenția și asupra altor proiecte minore; și nu trebuie ocolit nici jurnalul, care abundă în pagini de ficțiune. Vidul existențial reprezintă tentativa Eului de a se elibera de un Supraeu despot.

Impresionantă ni se relevă metafora carcerală, care animă eul ficțional să se poziționeze într-o stare de așteptare a (re)descoperirii sale: „*Sunt închis ca un seif a cărui cheie n-o mai găsește nimeni. Sunt de fapt un seif fără cheie, fără ușă măcar, în miezul căruia e întuneric adânc. Aștept pe cineva destul de puternic casă sfâșie cinci centimetri de plumb și să bea întunericul dinăuntru. Nu-mi fac griji, nici speranțe: cel atotputernic e pe drum*”³⁴. Seiful nu poate fi decât cartea, ce așteaptă să fie citită, descifrată de cel atotputernic (cititorul). Să remarcăm, cucernicia limbajului – o tactică ingenioasă de care uzează scriitorul pentru a intra pe sub pielea publicului. Complexul său (de autor deposedat de har) va dispărea numai cu ajutorul lectorilor, cheia e în mâinile lor: se produce astfel o reconversie a rolurilor, asumată tacit de ambii parteneri (scriitor și cititor) ai actului ficțional. Cititorul acceptă să fie manipulat, în timp ce autorul se prefăce inocent, mistuit de focul creației.

Complexul impotenței creatoare determină repetarea obsesivă a incapacității de a imagina, de a ficționaliza, interconectând ideile și sentimentele conștiente cu cele inconștiente: „*Nu pot, nu mai pot însă ca, prin același efort de voință, să fac ca muntele să se prăbușească în mare. Pentru că nici n-o făceam eu, ci puterea care locuia – chiar locuia – în mine. Nu cum să scriu mai bine e problema cu care-mi frământ acum mintea, ci cum să redevin eu însumi, știind că numesc «eu însumi» ceva ce n-am fost niciodată, ceva străin mie, ceva ce lipea câte-o placă motorie pe pietre și stânci și pe lună chiar, așa-ncât ele se mișcau la voința mea, căci literatura e meditație, adică levitație și telekinezie*”³⁵. Revine în scenă alteritatea creatoare, dublul genial cu care a pierdut legătura, îl simte înstrăinat și imposibil de readus în oglinda ficțiunii. Abandonând voința de a realiza imposibilul (scriitura ilizibilă), Eul nu mai găsește puterea de a da contur imaginilor vizionare. Jurnalul este plin de astfel de mărturisiri ce pun în evidență o anchiloză a mâinii care scrie sau defectarea mașinării de produs fantasmă și vise de o abundență șocantă.

Scrisul este perceput asemenea „pulsunii de autoconservare”³⁶, deoarece absența activității creatoare este recunoscută ca un pericol extern, generator al angoasei: „*Eclipsă totală de creier.*”

³² Vezi Sigmund Freud, *Introducere în psihanaliză*, (traducere din germană de Ondine Dascălița, Roxana Melnicu, Reiner Wilhelm, notă asupra ediției Raluca Hurduc, note introductive Roxana Melnicu), București, Editura Trei, 2010, pp. 437 – 458.

³³ Mircea Cărtărescu, *Jurnal*, II, *op. cit.*, p.11.

³⁴ *Idem*, *Zen*, *op. cit.*, p. 75.

³⁵ *Ibidem*, p. 81.

³⁶ Cf. Sigmund Freud, *Introducere în psihanaliză*, *op. cit.*, p. 438.

Și nici măcar nu profit de asta ca să studiez aura de jur împrejur. Fosta aură a fostei mele minți. Cred că pot spune că n-am mai trăit niciodată așa ceva: nu pot scrie nimic, nici un rând care să sune, fie și după cele mai joase standarde, a literatură”³⁷. Deosebit de intensă, starea de angoasă paralizază, parcă, orice activitate senzorială sau rațională. În plus, determină Eul să privească numai partea negativă a fiecărei acțiuni (fraze) și să utilizeze „orice nesiguranță în cel mai rău sens”³⁸. Dificultatea de a regăsi obiectul pierdut – scrierea creativă/ficțională – susține tensiunea lăuntrică și, pentru a înlătura pericolul exterior, stabilește o relație simbolică, respectiv scrisul în Jurnal.

Fragilitatea și vulnerabilitatea scriiturii sunt puse în lumină printr-un gest aproape banal, săvârșit tot din neputință, care accentuează inutilitatea sa actuală: „*Am rupt o pagină din caiet, un sacrilegiu. N-am mai făcut asta, poate, de zece ani. Într-atât sunt de disperat. Nu pot scrie, mintea mea nu mai e nici de poet, nici de prozator, ci de gazetar, și încă de gazetar de duzină, de tabloide. Frazele mele nu mai au ritm și nu mai știu unde e soarele, ca să se topească după el. Nu știu să fi fost vreodată mai gol de idei, de viziune, de inspirație, mai incapabil să citesc textul de sub vârful pixului meu*”³⁹. Ruperea paginii sugerează pierderea respectului față de munca de scriitor, care, pretinde diaristul, s-a transformat într-o rutină tabloidă, favorizând dispariția fanteziei. Incompetența pare a fi atins toate palierele gândirii, acaparând și extensia acesteia – pixul, care nu mai umple pagina cu acel păienjenis extravagant, fiind gol și cu un caracter de improvizație.

O importanță deosebită acordă diaristul funcției anticipative în confesiunile sale, prefigurând reacțiile publicului și dezarmându-l, atunci când găsește deja scrise eventualele sale obiecții. Scriitorul îi certifică bănuiala și-i spulberă iluzia identității perfecte dintre autor-narator-personaj, fiecare fiind un construct ficțional: „*S-a dus totul, s-a efasat, destinul meu construit cu atâta delicatețe din figuri geometrice de lemn s-a prăvălit dintr-o singură suflare a adevăratului destin. Am fost înăuntru, am ajuns până în camera interzisă, iar acum sunt iarăși afară, unde e plânsul și scrâșnirea dinților. Și stau încremenit și nu pot înțelege*”⁴⁰. Purtând masca autorului trădat de propriul destin, eul ficțional continuă să refuze existența profană și nu se resemnează înafara literaturii. Mai mult, starea sa este condiționată de neputința care-l complexează și-i anihilează orice forță de a recupera drumul spre interioritatea plutonică. Deducem din strategia diaristului un efect contrar, așteptat din partea lectorului: citindu-i opera, trebuie să-l contrazică, recunoscând numai efortul creator și temerea nejustificată.

Un permanent sentiment de nemulțumire dă amploare complexului impotenței creatoare, subliniind dorința autorului de a fi mereu pe primul loc, de a i se recunoaște importanța, de a avea parte de cronici numeroase și laudative: „*Căci, de fapt, asta așteaptă orice autor care nu e paranoic: o încurajare, un semn sincer de apreciere a efortului ăstuia aberant de a scrie o carte*”⁴¹. Când i se pare că *Orbitor* a cam fost trecut cu vederea, criza se acutizează: *tăcerea înghețată* a criticilor este considerată o ofensă personală, o sfidare, un act săvârșit premeditat. Cu totul accidental, notează și câte un titlu sau o cronică elogiasă (de exemplu, metafora „Un Cărtărescu la cub” devine acceptabilă în opinia scriitorului).

³⁷ Mircea Cărtărescu, *Zen*, op. cit., p. 442.

³⁸ Sigmund Freud, *Introducere în psihanaliză*, op. cit., p. 439.

³⁹ Mircea Cărtărescu, *Zen*, op. cit., p. 235.

⁴⁰ *Ibidem*, p. 505.

⁴¹ Mircea Cărtărescu, *Jurnal*, I, ed. cit., p. 450.

BIBLIOGRAPHY

- Cărtărescu, Mircea, *Jurnal*, I (1990 – 1997), București, Humanitas, 2001
Cărtărescu, Mircea, *Jurnal*, II (1997 – 2003), București, Humanitas, 2001
Cărtărescu, Mircea, *Zen. Jurnal* (2004 – 2010), București, Humanitas, 20
Goldiș, Alex <http://revistacultura.ro/blog/2011/09/mircea-cartarescu-zen-jurnal-2004-2010-review-de-alex-goldis/>
Ionescu, Gelu, „Jurnalul lui Cărtărescu”, în revista „Apostrof”, Nr. 2/ 2006, <http://www.romaniaculturala.ro/articol.php?cod=8746>.
Kafka, Franz, *Jurnal* (traducere din limba germană și note de Radu Gabriel Pârvu), București, Editura RAO, 2007
Laplanche, J; Pontalis, J.-B., *Vocabularul psihanalizei* (traducere de Radu Clit. Alfred Dumitrescu, Vera Șandor, Vasile Dem. Zamfirescu), București, Humanitas, 1994
Manolescu, Nicolae, *Istoria critică a literaturii române*, Pitești, Editura Paralela 45, 2008
Rycroft, Charles, *Dicționar critic de psihanaliză* (traducere din engleză de Sofia Manuela Nicolae), București, Editura Trei, 2013
Sigmund, Freud, *Opere esențiale*, vol. 1. *Introducere în psihanaliză* (traducere din germană de Ondine Dascălița, Roxana Melnicu, Reiner Wilhelm, notă asupra ediției Raluca Hurduc, note introductive Roxana Melnicu), București, Editura Trei, 2010